

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LEGAL PRACTICE OF UKRAINE: NEW OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Горобець Н.С., д.філос.,
старша викладачка кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумський державний університет

Науменко С.М., к.ю.н.,
заступник завідувача

Сумське відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені М.С. Бокаріуса»

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану впровадження технологій штучного інтелекту в юридичну практику України, нових можливостей та викликів, що з ними пов'язані. З'ясовано, що сьогодні існує досить широка палітра визначень поняття «штучний інтелект» і підходів до розуміння його сутності. На нормативному рівні держави зміст поняття «штучний інтелект» отримало своє закріплення в підзаконному акті – Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Визначено, що штучний інтелект є ефективним інструментом допомоги у супроводі юридичної діяльності, а найпоширенішими напрямками його використання є здійснення «юридичного пошуку» та автоматизація юридичного діловодства, в тому числі в адвокатській діяльності, правосудді тощо. Наголошено на існуванні двох протилежних підходів: використання штучного інтелекту в судочинстві має потенціал покращити ефективність, доступність та об'єктивність судових рішень, але надмірне залучення штучного інтелекту до здійснення правосуддя може мати зворотній ефект, тобто призвести до зниження довіри до держави та закону. Акцентовано увагу на тому, що незважаючи на безсумнівні переваги штучного інтелекту він не може замінити людську природу, а тому наразі не йде мова про захист інтересів клієнтів у суді штучним інтелектом, відправлення правосуддя штучним інтелектом тощо. Тобто технології штучного інтелекту мають допоміжний характер і можуть використовуватись лише під контролем людини. Окрему увагу приділено технологіям штучного інтелекту в діяльності правоохоронних органів – програмне забезпечення Palantir Technologies, Clearview AI, Кассандра, які дозволяють розслідувати військові злочини, зберігати, обробляти дані, будувати зв'язки між ними та відображати це на інтерактивних дошках, розшукувати, ідентифікувати підозрюваних, визначати схильність осіб до повторного скоєння злочинів тощо. Зроблено висновок, що впровадження штучного інтелекту в юридичну практику дійсно створює нові можливості, але й супроводжується низкою викликів: неточність, непрозорість рішень штучного інтелекту, можливість порушення конфіденційності даних, що обов'язково мають бути враховані при розробленні відповідного правового регулювання.

Ключові слова: штучний інтелект, юридична практика, адвокатська діяльність, суд, правосуддя, правоохоронна діяльність.

The article is devoted to the study of the current state of implementation of artificial intelligence technologies in the legal practice of Ukraine, new opportunities and challenges associated with them. It has been found that today there is a wide range of definitions of the term «artificial intelligence» and approaches to understanding its essence. At the regulatory level of the state, the meaning of the concept of «artificial intelligence» was established in the by-law – the Concept of the Development of Artificial Intelligence in Ukraine. It was determined that artificial intelligence is an effective tool for assisting in legal activities, and the most common areas of its use are the implementation of «legal search» and the automation of legal paperwork, including in advocacy, justice, etc. The existence of two opposite approaches is emphasized: the use of artificial intelligence in the judiciary has the potential to improve the efficiency, accessibility and objectivity of judicial decisions, but excessive involvement of artificial intelligence in the administration of justice can have the opposite effect, that is, lead to a decrease in trust in the state and the law. Attention is focused on the fact that despite the undoubted advantages of artificial intelligence, it cannot replace human nature, and therefore there is currently no question of protecting the interests of clients in court with artificial intelligence, administering justice with artificial intelligence, etc. That is, artificial intelligence technologies are auxiliary in nature and can only be used under human control. Particular attention is paid to artificial intelligence technologies in the activities of law enforcement agencies – Palantir Technologies, Clearview AI, Cassandra software, which allow to investigate war crimes, store, process data, build connections between them and display it on interactive whiteboards, search for, identify suspects, determine the propensity of persons to repeat crimes, etc. It was concluded that the introduction of artificial intelligence into legal practice does create new opportunities, but it is also accompanied by a number of challenges: inaccuracy, opacity of artificial intelligence solutions, the possibility of breach of data confidentiality, which must be taken into account when developing the appropriate legal regulation.

Key words: artificial intelligence, legal practice, advocacy, court, justice, law enforcement.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток штучного інтелекту має істотний вплив на всі сфери суспільного життя і юридична практика не є винятком. Офіційні дані свідчать, що ринок юридичного програмного забезпечення зі штучним інтелектом у 2022 році вже оцінюється приблизно в 1,04 млрд дол. і перебуває на стадії стрімкого зростання. За прогнозами експертів до 2030 року він зросте приблизно до 8,7 млрд дол. завдяки вражаючим середньорічним темпам зростання на рівні 18,2 % [1]. Поступове впровадження технологій штучного інтелекту в правосуддя, адвокатську, правоохоронну, іншу юридичну діяльність безумовно спрощує виконання судами, адвокатами, правоохоронними органами покладених на них завдань, а також робить юридичні послуги доступнішими для людини та громадянина. Водночас переваги використання штучного інтелекту в юридичній практиці супроводжуються низкою потенційних ризиків, які неможливо ігнорувати для досягнення бажаного результату,

а не завдання шкоди правам та свободам суб'єктів правовідносин, підриву авторитету влади тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання штучного інтелекту в юридичній практиці у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема: Барабаш О., Барбашин С., Белов Д., Белова В., Бортник С., Варава І., Великанова М., Дмитрик Ю., Жукевич І., Ковальчук О., Клименко К., Іваницький С., Парамонова О., Стрільців О., Тарасенко О., Теремецький В., Федоренко О., Шевчук С., Шишка Н., Яровий К. та інші. Водночас стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту та спроби їх впровадження в юридичній практиці свідчать про те, що вказане питання не втрачає своєї актуальності впродовж останніх років та продовжує активно розроблятися у вітчизняній та зарубіжній доктринах.

Метою статті є дослідження сучасного стану впровадження технологій штучного інтелекту в юридичну прак-

тику України, нових можливостей та викликів, що з ними пов'язані.

Виклад основного матеріалу. Нині в наукових й аналітичних працях представлено досить широку палітру визначень поняття «штучний інтелект» і підходів до розуміння його сутності – від ототожнення з робототехнікою до сприйняття штучного інтелекту як інноваційного напрямку розвитку науки й техніки, спрямованого на створення інтелектуальних машин та інтелектуальних комп'ютерних програм [2, с. 186]. Так, О. Ю. Парамонова та І. П. Варава під штучним інтелектом розуміють певну комп'ютерну програму (комплекс програмних засобів), яка на основі запити користувача збирає доступні їй дані, проводить їх аналіз та обробку, після чого видає деяку інформацію (виконує дії). І такий результат виглядає як результат інтелектуальної роботи, що нагадує людські мисленнєві процеси [3, с. 76]. Окрім наукової доктрини зміст поняття «штучний інтелект» на сьогодні закріплено Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 02.12.2021 р. № 1556-р. В розумінні вказаного акта штучний інтелект це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання через використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [4].

Сьогодні особливо помітною є тенденція до використання технологій штучного інтелекту в усіх сферах юридичної діяльності. Штучний інтелект вже давно є ефективним інструментом допомоги юристам та юридичним фірмам у супроводі їх практичної діяльності. Найпопулярнішим є напрямком здійснення «юридичного пошуку». Штучний інтелект може автоматизувати та значно прискорити процес пошуку та перекладу нормативних актів, юридичних документів, судових рішень (прецедентів) та інших джерел, у тому числі, локальних. Іншою є сфера автоматизації юридичного діловодства пов'язаного із заповненням форм, створенням стандартних договорів або заповненням декларацій (наприклад, митних) [5].

Так, К. О. Клименко звертає увагу, що під час здійснення адвокатської діяльності та вчинення правосуддя переважна більшість інформації створюється та застосовується в форматах текстових файлів, структурованих згідно вимог процесуальних кодексів та нормативно-правових актів, які містять сталі норми права та формалізовані описи подій або дій суб'єктів справ. Тобто, існують всі передумови обробки судових матеріалів шляхом застосування цифрових технологій таких як штучний інтелект, чат-боти тощо [6].

Розуміння реальних можливостей штучного інтелекту показує, що використання інтелектуальних машин у адвокатській може принести користь професії та суспільству, зробивши її доступнішою та менш витратною. Наприклад, у травні 2016 року перший у світі адвокат зі штучним інтелектом на ім'я Росс був найнятий на роботу в юридичну фірму Baker&Hostetler для ведення юридичної практики банкрутства. Росс був розроблений з метою полегшити рутину справ адвоката – здійснювати пошук прецедентів та прикладів справ і має навички читання та розуміння мови, вбудовування припущень при задаванні питань, а потім генерації відповідей із посиланнями, цитатами для підкріплення своїх висновків та [7, с. 24].

Розробка використання штучного інтелекту адвокатською спільнотою в Україні було також віддзеркалено Головою НААУ Лідією Ізовітовою у створенні Робочої групи з питань правового регулювання штучного інтелекту та напрацювання рекомендацій до національного законодавства у цій сфері. Оскільки основним завданням

інституту адвокатури є захист, то пріоритетом роботи вказаної групи при розробці законопроектних пропозицій є забезпечення належного захисту прав людини при розробленні, впровадженні та використанні систем штучного інтелекту [8].

Але наразі штучного інтелекту все ще недостатньо, щоб повністю й сліпо довіряти йому такі важливі завдання, як захист сторін у судовому процесі та тлумачення рішення щодо їхніх прав. Крім того навіть у менш простих завданнях (наприклад, у пошуку прецедентів) системи штучного інтелекту страждають від ряду дефектів: алгоритм і зміщення даних спотворюють аналізи та результати; проблеми з логікою виведення та прогнозування машин; морфологічні та семантичні обмеження штучного інтелекту (який працює з розумінням природної мови); непередбачуваність систем, які, будучи самопрограмованими, можуть розвивати власну логіку, незрозумілу навіть їхнім програмістам [9, с. 89]. З огляду на можливі загрози С. О. Іваницький вважає, що технологія штучного інтелекту не змінить людську природу. У юридичному пейзажі майбутнього однозначно залишаться глибоко спеціалізовані адвокатські об'єднання і бюро, а також адвокати спроможні надавати унікальні, специфічні послуги й вирішувати проблеми, пов'язані з виключною складністю фактичних обставин справи чи її правової оцінки, або вимагають особливої довіри чи індивідуально-комунікативних навичок. Це пов'язано зі складністю автоматизації функцій, що потребують креативного мислення, емоційного інтелекту та соціальної чутливості. З огляду на це, людський потенціал ще тривалий час перебуватиме на передових позиціях в адвокатській діяльності [10, с. 269–270].

Вказане питання є також актуальним для сфери судочинства, оскільки одним із питань на яких акцентується увага є здійснення правосуддя за допомогою технологій штучного інтелекту замість судді-людини. Але спершу необхідно зазначити, що в науковій спільноті все-таки поширеним є підхід за яким використання штучного інтелекту в судочинстві має потенціал покращити ефективність, доступність та об'єктивність судових рішень. Дійсно системи штучного інтелекту можуть значно полегшити процеси судочинства, забезпечуючи швидкий доступ до інформації та аналізу судових рішень [11, с. 319]. Н. В. Шишка підкреслює, що застосування штучного інтелекту може формувати єдність та послідовність судової практики, оскільки запрограмована програма на певний алгоритм, як правило, не допускає помилок, які при людському факторі виникають переважно через внутрішнє переконання [12, с. 144]. І. В. Жукевич переконаний, що штучний інтелект у разі його правильного застосування може неабияк оптимізувати роботу судді та суду. Адже застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у судочинстві України сприятиме пришвидшенню судового розгляду таких справи, полегшенню їх ведення справ, мінімізації помилок та, як наслідок, підвищенню рівня судової практики [13, с. 202]. Одним із найбільш дискусійних аспектів впровадження штучного інтелекту в судочинстві залишається прогнозування результатів судових розглядів за допомогою алгоритмів аналізу попередніх судових рішень (усталеної судової практики) [5]. Однак переважає думка, що штучний інтелект все ж таки не може замінити суддів в механізмі судового контролю за виконанням рішень у судочинстві України [13, с. 202]. По-перше, сьогодні штучний інтелект впливає на сферу судочинства в двох напрямках: як допоміжний інструмент прийняття юридично обов'язкових рішень в різних формах судочинства, як об'єкт делегування виконання другорядних завдань суддям та працівниками суду і їх виокремлення показує, чому штучний інтелект необхідно розглядати лише в якості помічника суддів-людей [14]. По-друге, заміна

судді-людини штучним інтелектом характерна для третього рівня його впровадження відповідно до запропонованої класифікації. Цей рівень докорінно змінює організацію судочинства та призводить до того, що воно вже не здійснюється суддями-людьми [15]. Зважаючи на вищевикладене очевидно, що штучний інтелект не може замінити суддю-людину без докорінної трансформації сфери судочинства. Цікавою є також думка, що надмірне залучення штучного інтелекту до здійснення правосуддя може мати і зворотній ефект, тобто призвести до зниження довіри до держави та закону, оскільки особи, відповідальні за використання штучного інтелекту, можуть бути зацікавлені у його застосуванні для досягнення протиправних цілей. Щоб уникнути цього, судді-люди повинні відігравати вирішальну роль у прийнятті будь-якого рішення за допомогою штучного інтелекту під час відправлення правосуддя [16, с. 220].

Використання штучного інтелекту в судочинстві вимагає також уваги до етичних аспектів та забезпечення прозорості, відповідальності та захисту прав громадян [11, с. 319]. Відповідно незважаючи на незаперечені переваги використання штучного інтелекту в судочинстві існують ризики того, що його висновки можуть бути упередженими або дискримінаційними. А тому для ефективного та безпечного використання штучного інтелекту в судовій системі необхідно насамперед розробити законодавчу базу для його регулювання [17, с. 112]. Тим більше що правосуддя відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2021 р. є однією з пріоритетних сфер використання таких технологій.

Необхідно зазначити, що в світі та Україні помітно поширюється практика використання штучного інтелекту також правоохоронними органами. Так, О. О. Храпенко та А. М. Меденцев, наголошують, що схвалений Президентом України Комплексний стратегічний план реформування правоохоронних органів як складової сфери безпеки і оборони України на період з 2023 по 2027 роки передбачає більше використання нових технологій, в тому числі штучного інтелекту на етапі досудового розслідування та обробки даних [18, с. 382]. Кримінальну юстицію називають найменш перспективною (у порівнянні з іншими формами судочинства) з точки зору імплементації технологій штучного інтелекту. Можливості до застосування штучного інтелекту в цій сфері серед опитаних підтримують 19 % суддів, 27 % адвокатів та 36 % прокурорів [19, с. 12]. Водночас штучний інтелект вже активно використовується у процесі розробки автоматизованих систем, баз даних, алгоритмів для виявлення кримінальних правопорушників «по гарячих слідах», прогнозування кримінальних правопорушень та ідентифікації потенційних жертв злочинів та інших напрямках роботи правоохоронних органів [20, с. 73], наприклад забезпечення дорожнього руху, виявлення та фіксування порушень правил дорожнього руху, використання безпілотників для протидії незаконному обігу вогнепальної зброї й наркотиків, збирання доказової інформації в умовах війни й ведення активних бойових дій із метою фіксування воєнних злочинів [21, с. 31]. Зокрема, програмне забезпечення Palantir Technologies вже використовується Офісом Генерального прокурора України в розслідуваннях військових злочинів і дозволяє зберігати, обробляти дані, будувати зв'язки між ними та відображати це все на інтерактивних дошках [22]. Крім того органи прокуратури вже використовують про-

грамне забезпечення Clearview AI для розшуку та ідентифікації підозрюваних шляхом розпізнавання обличчя на фото з соціальних мереж та із записів камер відеоспостереження [19, с. 31]. Також ще декілька років тому в Міністерстві юстиції України розробили і почали використовувати Кассандру – штучний інтелект, який аналізує злочинців та визначає їхню схильність до повторного порушення закону. Ця система має полегшувати роботу працівників пробації під час підготовки досудової доповіді, якою користуються судді, коли встановлюють міри покарання [23].

Незважаючи на помітне використання юридичного програмного забезпечення зі штучним інтелектом в діяльності правоохоронних органів, науковці наголошують на його недостатності через складну фінансову ситуацію, недостатнє правове регулювання [24], брак кваліфікованих спеціалістів зі знанням штучного інтелекту [25, с. 153]. Сьогодні штучний інтелект відкриває нові можливості для вдосконалення роботи правоохоронних органів. Зокрема цей інструмент має потенціал бути постійною частиною у діяльності правоохоронних органів яка сприяє розслідуванню кримінальних проваджень та допомагає підтримувати забезпечення публічної безпеки і порядку, а також протидії злочинності [26, с. 7]. Водночас технології штучного інтелекту, що використовуються правоохоронними органами пов'язані з такими етичними питаннями як: 1) недостатня точність і надійність: штучний інтелект теж може помилятися під час аналізу складних правових питань, нових ситуацій, на які немає достатньої кількості даних для навчання алгоритмів; 2) недостатня прозорість рішень: алгоритми машинного навчання можуть бути складними для розуміння і пояснення; 3) проблеми конфіденційності та безпеки: використання штучного інтелекту може створювати ризики порушення конфіденційності даних [27]. Проте найбільш значною проблемою є відсутність нормативно-правового регулювання застосування штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Тому важливе значення має прийняття відповідних нормативно-правових актів, що є непростим завданням, зважаючи на відсутність прийнятих законів в цій галузі навіть у інших країнах [25, с. 154].

Висновки. Таким чином, стрімкий розвиток штучного інтелекту не залишає осторонь сферу юридичної практики. На сьогодні технології штучного інтелекту активно впроваджуються, а деякі вже навіть використовуються, в адвокатській діяльності, судовій сфері, діяльності правоохоронних органів. Очевидно, що штучний інтелект має безсумнівні переваги, які дозволяють оптимізувати діяльність адвокатів, суддів, правоохоронних органів та зробити юридичні послуги доступніше. Але впровадження технологій штучного інтелекту має враховувати існуючі загрози, серед яких найпоширенішими є: можлива помилковість рішень штучного інтелекту, їх недостатня прозорість, порушення конфіденційності даних тощо. Вказані та інші загрози лише підтверджують неможливість заміни людської природи штучним інтелектом та свідчать про, насамперед, допоміжну роль таких технологій, використання яких контролюється людиною фахівцем. Водночас нагальним напрямком мінімізації існуючих загроз використання штучного інтелекту в юридичній практиці є розроблення чітких правових норм, які регулюватимуть використання цих технологій, захищаючи приватність та права громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Artificial Intelligence – Worldwide. Statista. 2024. URL: <https://www.statista.com/outlook/tmo/artificial-intelligence/worldwid>.
2. Великанова М. М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27. № 4. С. 185–198. DOI: 10.37635/jnalsu.27(4).2020.185-198.
3. Парамонова О. Ю., Варава І. П. Місце штучного інтелекту в системі права. *Юридичний вісник*. 2023. № 3(68). С. 73–80.
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020.%D1%80#Text>.

5. Голобородько А. Ю. Управління інтегративним розвитком підприємств у сучасній економічній парадигмі цифровізації.: автореф. дис. ... д-р економ. наук : 08.00.04. 2023. 30 с.
6. Клименко К. О. Сучасні інформаційні інструменти в судовій та адвокатській діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Вип. 65. 2021. С. 348–352.
7. Барабаш О. Штучний інтелект у діяльності адвоката: світові тенденції та українські реалії. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 грудня 2023 р.). Харків, 2023. 268 с.
8. Правове регулювання штучного інтелекту: у НААУ створено Робочу групу. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/218005_pravoveregulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-u-naau-stvoreno-robochu-grupu.
9. Fornasier, Mateus (2021) The impact of the introduction of artificial intelligence in advocacy: skills and professional ethics necessary for the future lawyer. *Revista da Faculdade de Direito UFPR*, 66(2):69. DOI: 10.5380/rfdupr.v66i2.73458.
10. Іваницький С. Майбутнє адвокатури. *Право України*. 2018. № 12. С. 260–273.
11. Белов Д. М., Белова М. В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2023. Вип. 78, ч. 2. С. 315–320. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.50>.
12. Шишка Н. В. Штучний інтелект в українському правосудді: правові передумови запровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 143–145. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/35>.
13. Жукевич І. В. Застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 200–203. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.34>.
14. Xu, Z. (2021) Human Judges in the Era of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities. *Applied Artificial Intelligence*. 36, 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/08839514.2021.2013652>.
15. Sourdin T. (2018) Judge v Robot? Artificial intelligence and judicial decision-making. *The University of New South Wales Law Journal*, 41, 4, 1114–1133.
16. Egidija Tamošiūnienė, Žilvinas Terebeiza, Artur Doržinkevič (2024) The possibility of applying artificial intelligence in the delivery of justice by courts. *Baltic Journal of Law & Politics*, 17:1, 207–222. DOI: 10.2478/bjlp-2024-0010.
17. Teremetskiy, V. I., & Kovalchuk, O. Ya. (2024). Artificial Intelligence as a Factor in the Digital Transformation of the Justice System. *Forum Prava*, 78(1), 106–115. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10870779>.
18. Храпенко О. О., Меденцев А. М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 382–284. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/94>.
19. Перспективи та межі використання штучного інтелекту в кримінальному процесі (підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України»). Центр Дністрянського, Fama. agency. 2024. URL: <https://dc.org.ua/uploads/material/ai.pdf?f>.
20. Яровий К. Штучний інтелект як елемент протидії злочинності. *Юридичний вісник*. 2024. № 2. С. 68–76.
21. Сніголя Матуслене, Віктор Шевчук, Юргіта Балтрунене Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 4 (29). С. 12–46. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.02>.
22. Дарина Бойко, Іван Городиський. Штучний інтелект у сфері оборони: виклики регулювання. Центр Дністрянського, 2024. URL: <https://bit.ly/3vyQhcr>.
23. Петрів О. Роль штучного інтелекту в модернізації судової системи: інструменти для суддів. Центр демократії та верховенства права. Лютий, 2024. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud/>.
24. Бортник С. М. Особливості регулювання використання штучного інтелекту у правоохоронній системі. *Застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів*: матеріали круглого столу (м. Харків, 14 грудня 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 28–31.
25. Зачек О. І., Дмитрик Ю. І., Сенік В. В. Роль штучного інтелекту в підвищенні ефективності правоохоронної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 148–156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-19>.
26. Федоренко О. А., Стрільців О. М., Тарасенко О. С. Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності : аналіт. огляд. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 105 с.
27. Барбашин С. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС. *Право України*. 2023. URL: <https://pravo.ua/shtuc-hnyi-intelekt-problemy-ta-perspektyvy-pravovohorehulivannia-v-ukraini-ta-ies>.